

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора педагогічних наук, професора
Осадченко Інни Іванівни –
на дисертаційну роботу **Макєєва Сергія Юрійовича**
**«Дидактичні умови використання інформаційно-комунікаційних
технологій у навчально-виховному процесі початкової школи»**,
подану на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.09 – теорія навчання

Актуальність теми дослідження. Аксіологічними імперативами державної політики в освітній галузі високорозвинених країн у XXI ст. є фундаменталізація освіти, конвергенція природничо-математичного та гуманітарного знання, перехід від знанневої парадигми підтримувального навчання до компетентнісної парадигми та інноваційного навчання на основі власних відкриттів учнів. При цьому основоположним компонентом означених модернізаційних процесів є їх системна інформатизація, зокрема розвиток інформаційно-комунікаційних технологій в освіті. Інформатизація початкової освіти безпосередньо впливає на покращення її якості, що виявляється у зростанні рівня навчальних досягнень учнів, формуванні їхнього пізнавального інтересу та оптимізації навчально-виховного процесу.

З огляду на це, важливим і актуальним є визначення теоретичних основ та перспективного педагогічного досвіду використання ІКТ, розкриття специфіки використання ІКТ у початковій школі, визначення дидактичних умов їх використання в навчально-виховному процесі початкової школи.

Ураховуючи вищезазначене, є підстави стверджувати про актуальність і своєчасність дисертаційної роботи С.Макєєва, присвячене вивченню впливу теоретично обґрунтованих та експериментально перевірених дидактичних умов використання ІКТ у навчально-виховному процесі ЗНЗ I ступеня на якість початкової освіти.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Метою дослідження є визначення впливу теоретично обґрунтованих та експериментально перевірених дидактичних умов використання ІКТ у навчально-виховному процесі ЗНЗ I ступеня на якість початкової освіти.

До позитивних надбань дисертанта слід зарахувати широку **джерельну базу дослідження**. Автором опрацьовано 323 джерела, 40 з яких – англійською мовою. Для обґрунтування основних положень дослідження дисертантом ретельно вивчено, проаналізовано та використано законодавчі акти, нормативні документи, програми та проекти органів державної влади

України, зарубіжні документи та програми, зокрема Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), методичні праці, довідникову літературу, матеріали педагогічної преси, монографії й дисертації сучасних науковців. Науковий рівень і достовірність результатів дисертаційної роботи С. Макеєва забезпечується використанням комплексу аналітичних методів наукового пізнання.

Як засвідчує аналіз дисертації, науковий апарат визначено коректно: він відповідає вимогам до кандидатських дисертацій і є достатнім для розв'язання сформульованих у роботі завдань: з'ясувати суть поняття «інформаційно-комунікаційні технології в НВП початкової школи» як дидактичного феномена, визначити теоретичні основи та перспективний педагогічний досвід використання ІКТ; розкрити специфіку використання ІКТ у НВП початкової школи; теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити дидактичні умови використання ІКТ у НВП початкової школи тощо.

Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації С. Макеєва, забезпечується апробацією результатів дослідження. Доцільно відмітити ґрунтовну експериментальну базу дослідження автора, адже дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Бориспільської спеціалізованої школи I-III ступенів № 5 ім. К. Могилка, Київського ліцею № 293, дніпровських навчально-виховних комплексів № 57 і № 61, Рівненського навчально-виховного комплексу «Школа-ліцей» № 12, Харківської гімназії № 169. Роботою було охоплено 1848 учнів і 42 вчителі початкової школи.

Наукову новизну дослідження становить факт того, що уперше теоретично обґрунтовано дидактичні умови використання ІКТ у навчально-виховному процесі ЗНЗ I ступеня (ІКТ розроблено й упроваджено в НВП початкової школи відповідно до критеріїв технологічності – концептуальності, цілеспрямованості, відтворюваності, надійності, оптимальності та діагностичності; підготовка вчителів ЗНЗ I ступеня до впровадження ІКТ у НВП початкової школи здійснюється в міжкурсовий період підвищення кваліфікації педагогічних кадрів і спрямовується на формування в них мотиваційної, теоретичної, практичної та рефлексивної складових відповідної готовності); експериментально визначено вплив цих умов на якість початкової освіти; виявлено особливості використання ІКТ у НВП початкової школи, пов'язані з обмеженими анатомо-фізіологічними можливостями дітей щодо сприйняття та засвоєння навчальної інформації (морфо-фізіологічне дозрівання організму, домінування процесів збудження над гальмуванням), із зоною актуального та найближчого розвитку дітей

цього віку тощо.

Дисертація С. Макеева має чітку **структуру**: складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел. Робота має 16 таблиць (на 17 сторінках), 55 рисунків (на 47 сторінках), 18 додатків (на 45 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 299 сторінок, з них основного тексту – 186 сторінок, що свідчить про широкий спектр інформаційного пошуку дослідника. Кожен розділ дисертації наповнений новими науковими фактами.

Перший розділ присвячено розкриттю поняттєво-термінологічного апарату дослідження, виявленню особливостей та теоретичному обґрунтуванню дидактичних умов використання ІКТ у навчально-виховному процесі ЗНЗ I ступеня.

Необхідно зазначити, що С. Макеев виважено тлумачить провідну дефініцію – «інформаційно-комунікаційні технології». Дисертант слушно стверджує, що термін «інформаційно-комунікаційні технології» вживається в педагогічній, психологічній та технічній літературі. Проаналізувавши джерельну базу дисертації і підходи науковців до суті ІКТ, автор наводить власне тлумачення зазначеного поняття.

На позитивну оцінку заслуговує проведений дисертантом всебічний аналіз проблеми упровадження ІКТ у навчально-виховний процес початкової школи. Розглядаючи генезу та питання класифікації інформаційно-комунікаційних технологій, С. Макеев правомірно досліджує погляди вітчизняних і зарубіжних педагогів на означене поняття. Дослідником достатньо переконливо розглянуто дидактичні принципи використання ІКТ, теоретично обґрунтовано необхідність урахування особливостей використання ІКТ у навчально-виховному процесі початкової школи.

Розглядаючи питання використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання на сучасному етапі, С. Макеев доводить, що ІКТН – дидактичні технології, що використовуються в навчально-виховному процесі закладів освіти та ґрунтуються на використанні комп'ютерної техніки, інтернет-ресурсів, спеціального програмного і методичного забезпечення.

Автором обґрунтовано, що, приміром, науково-методична робота вчителя початкової школи, порівняно з курсовою перепідготовкою, є динамічним і дієвим засобом розв'язання проблем, що виникають у професійній повсякденній діяльності вчителів. Ураховуючи стрімкий розвиток ІКТ, підготовку вчителів ЗНЗ I ступеня до їх використання в НВП початкової школи доцільно здійснювати саме в процесі науково-методичної роботи.

У другому розділі дослідження здобувачем розкрито основні питання

підготовки, організації та проведення педагогічного експерименту, проаналізовано його результати.

Вагомим науковим доробком дисертанта є експериментальна перевірка теоретично обґрунтованих дидактичних умов використання ІКТ у початковій школі. Хід педагогічного експерименту розкрито детально. Слід зазначити, що експериментальна робота ґрунтується на досконалому аналізі дисертантом Державного стандарту початкової освіти та програм усіх дисциплін навчального плану початкової школи, а також творчому моделюванні застосування авторських ІКТ при вивченні ключових тем з основних навчальних предметів.

Насамперед, із метою визначення дидактичної доцільності використання ІКТ на окремих етапах уроку та під час виконання певних вправ, проаналізовано навчально-методичні матеріали НМК з математики, української мови, читання, «Людина і світ» для вчителів та учнів 1-4-х проектних класів науково-педагогічного проекту «Інтелект України», а саме: конспекти уроків, методичні рекомендації для вчителя, матеріали робочих зошитів на друкованій основі, довідники, дидактичні роздаткові матеріали тощо. Узагальнення результатів цього аналізу дозволило скласти перелік ІКТ до уроку, які мають бути розроблені. При цьому обов'язково враховувалися вимоги щодо чіткого дозування сумарного часу використання ІКТ на уроці, який не може перевищувати п'яти хвилин.

Практичне значення дослідження полягає і в тому, що авторські ІКТ до уроків з математики, читання, української мови, курсу «Людина і світ» розроблені й апробовані як складники відповідних навчально-методичних комплектів та схвалені МОН України для використання у загальноосвітніх навчальних закладах. Крім зазначеного, автором розроблено й апробовано комплекс діагностичних процедур, спрямованих на визначення якості початкової освіти.

Педагогічно цінними також є окреслені С. Макеєвим перспективи використання матеріалів дослідження вчителями початкової школи під час проведення уроків з математики, читання, української мови, природознавства, суспільствознавства, для підвищення фахової компетентності викладачів, аспірантів, студентів ВНЗ і слухачів закладів післядипломної педагогічної освіти з питань інформатизації навчально-виховного процесу в ЗНЗ I ступеня.

Загальні висновки і висновки до кожного розділу відповідають завданням дослідження, базуються на значній джерельній базі, мають теоретичне і практичне значення.

Аналіз змісту дисертаційної роботи свідчить про наукову зрілість і

самостійність дослідницької думки дисертанта, вміння відбирати й аналізувати матеріал, достатній рівень володіння методологією педагогічного дослідження.

Хід і висновки проведеного дослідження досить повно відображено у 13 одноосібних **публікаціях автора**. Зміст автореферату ідентичний публікаціям С. Макеева та основним положенням дисертації.

У цілому позитивно оцінюючи наукове дослідження С. Макеева, слід висловити низку зауважень і побажань щодо змісту дисертації та автореферату:

1. Вважаємо, що вимагають чіткішого розмежування і тлумачення специфіки поняття «інформаційно-комунікаційні технології» та «інформаційно-комунікаційні технології навчання», оскільки в роботі вони часто використовуються як синоніми.
2. Зважаючи на те, що умови ефективності здійснення будь-якого педагогічного процесу виокремлюють на основі або аналізу наукових джерел, або результатів констатувального експерименту, недостатньо обґрунтованим видається формулювання запропонованих саме у такій редакції дидактичних умов у підрозділі 1.3.
3. Варто, на наш погляд, назви підрозділів 1.3.1., 1.3.2 конкретизувати формулюванням відповідної дидактичної умови, а не презентувати у спосіб: «Перша дидактична умова...», «Друга дидактична умова...».
4. Позитивно оцінюючи створену факторно-критеріальну модель визначення впливу використання ІКТ у навчально-виховному процесі початкової школи на якість початкової освіти, вважаємо, що конкретизації вимагають діагностичні методики вимірювання параметрів вказаної якості.
5. Реалізація другої дидактичної умови передбачала формування мотиваційної, теоретичної, практичної та рефлексивної складових готовності вчителів до впровадження ІКТ у навчально-виховний процес початкової школи. Втім, у дисертації надто стисло розкрито: чим забезпечувалося формування рефлексивного складника.
6. Потребують скорочення висновки до розділів дисертації, адже вони мають бути лаконічними та не повинні перевищувати 1,5-2 сторінки тексту.

Висловлені зауваження принципово не знижують цінність результатів проведеного дослідження, які можуть бути використаними вчителями початкової школи у процесі проведення уроків з математики, читання, української мови, природознавства, суспільствознавства, для підвищення

фахової компетентності викладачів, аспірантів, слухачів, студентів вищих педагогічних навчальних закладів і закладів післядипломної педагогічної освіти.

Таким чином, дисертація Макеєва Сергія Юрійовича «Дидактичні умови використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі початкової школи» за своїм змістом відповідає пп. 9, 11-13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (зі змінами від 19 серпня 2015 р., Постанова Кабінету Міністрів України № 656), а її автор – Макеєв Сергій Юрійович – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.09 – теорія навчання.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та
освітнього менеджменту
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

І. І. Осадченко

**Підпис офіційного опонента І. І. Осадченко
засвідчую:**
доктор педагогічних наук, професор,
ректор Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

О. І. Безлюдний